

Pokusno iskapanje na lokalitetu Seče 1979. godine

Lokalitet SEČE (drugi naziv za jedan dio njiva je Lepe), nalazi se uz potok Koprivnicu, blizu šume Lešće, a između koprivničkog predgrađa Miklinovec, te sela Koprivnički Bregi i Peteranec. Nadmorska visina terena je 124 i 125 m. Radi se o ravničarskom terenu s vrlo blagim uzvisinama, na kojima se nalazi i ovaj lokalitet. Mjesta na kojima smo kopali 1979. godine, i na kojima se nalazi veći dio prethistorijskog naselja, nalaze se već u katastarskoj općini Peteranec, no zbog ranije oznake lokaliteta u literaturi ostajemo kod imena Koprivnički Bregi — Seče.

Prvi nalazi s lokaliteta prikupljeni su prilikom regulacije potoka Koprivnice (kanal Bistra), 1954. godine,¹ kada ih je dobio tadašnji direktor Muzeja grada Koprivnice dr. Leander Brozović, koji je teren obišao zajedno sa stručnjacima iz Arheološkog muzeja u Zagrebu — Ružom Drechsler-Bižić i Marcelom Gorencom. Kasnije je prikupljena izvjesna količina nalaza prilikom rekonosciranja S. Kolar-Sušanj i J. Fluksija 1976. godine. U veljači 1979. godine obišli smo ponovo taj lokalitet i ustanovili postojanje brojnih površinskih nalaza, među kojima je bilo tipičnih lasinjskih nalaza i atipične prethistorijske keramike (jedan rubni ulomak možda je latenski), te dosta brojne kasnosrednjovjekovne keramike.

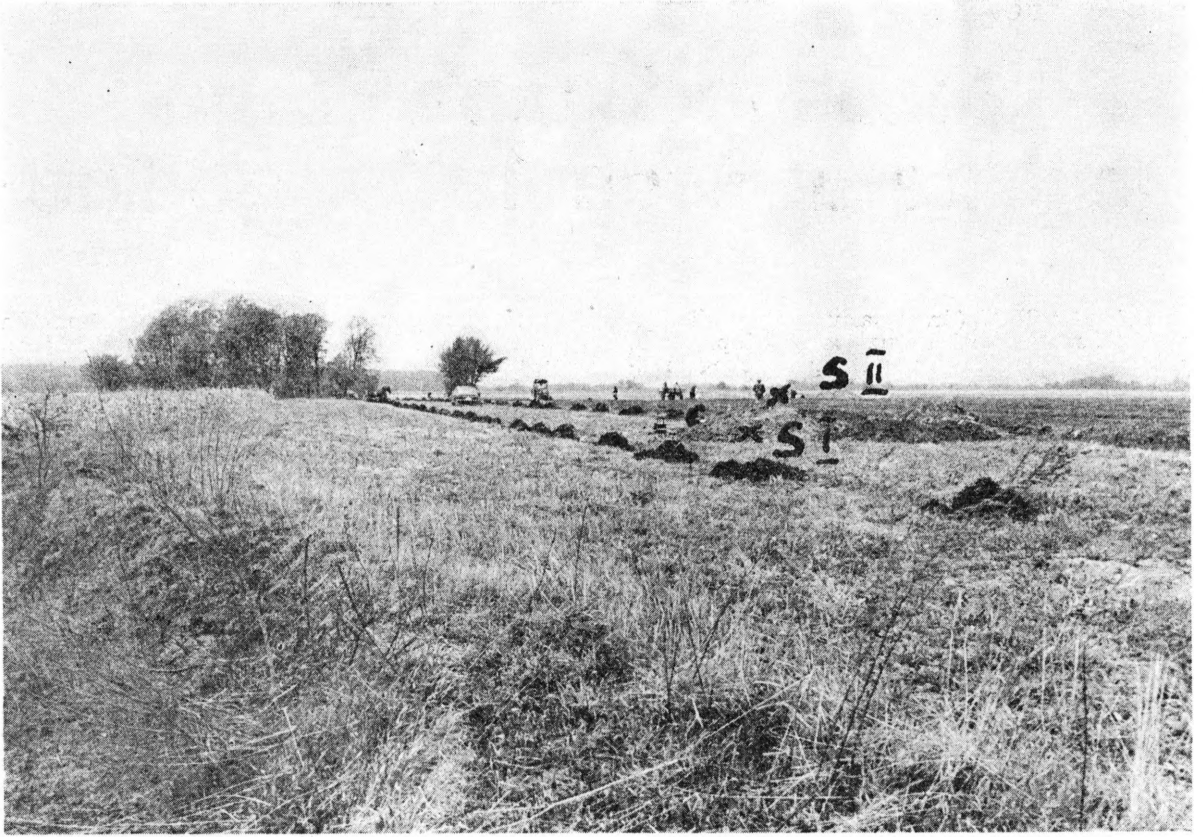
Prema planu istraživanja za 1979. godinu, Muzej grada Koprivnice proveo je na ovome lokalitetu pokusno iskapanje u travnju 1979. godine (od 16. do 26. travnja).² Sonda I postavljena je na zemljištu Ivana Španića iz Koprivničkih Bregi, a sonda II na zemljištu Drage Prvčića, također iz Koprivničkih Bregi.³ Obje sonde imale su veličinu 3 x 5 m, što ukupno iznosi 30 četvornih metara (Sl. 1). Sonda I postavljena je bliže kanalu. Takav raspored sondi napravljen je radi utvrđivanja razlike u dubljini kulturnog sloja, tj. rasprostiranja naselja. Svi profili i horizontalne situacije na kojima se moglo nešto uočiti, snimljeni su i ucrtani.

U sondi I (gornji sloj), i oko nje, bilo je dosta srednjovjekovnih nalaza, dok ih u sondi II nije bilo, premda se nekoliko desetaka metara sjevernije od sonde II opet rijetko pojavljuju. Čini se da je srednjovjekovno naselje imalo raštrkani raspored nastambi, a najviše kuća stajalo je oko kanala i preko njega. Najvjerovatnija datacija srednjovjekovnog materijala (sudeći po višestruko raščlanjenim profilima lonaca i po pećnjacima): od 13. do 16. st. n. e.⁴

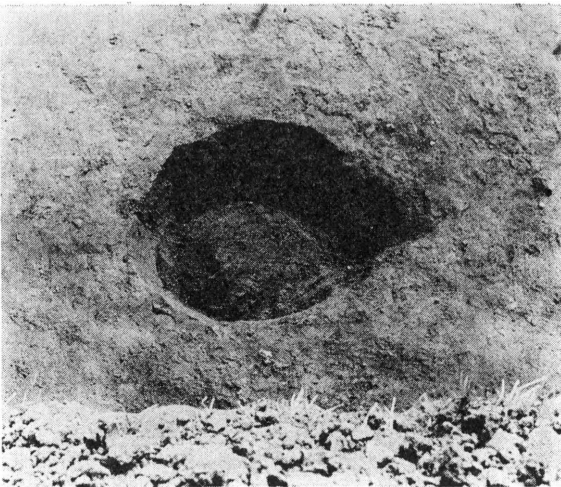
Na samoj površini njiva, između šumarka s akacijama i kanala, pronađeni su primjerci posuda (bikonične zdjele, možda i neke kupe na nozi, iako nemaju proširenje u gornjem dijelu noge), tri žlice, kamena sjekira s rupom, itd., koji su pripadali nosiocima lasinjske kulture iz razdoblja eneolita (2400—1900. god. p. n. e.). Zbog malog broja karakterističnih nalaza danas je nemoguće određeno tvrditi da je to materijal starije ili mlađe faze lasinjske kulture, ali »nerazvijena« ornamentika i profili (T.3/sl.15) upućuju ipak na ranu fazu te kulture.⁵ Izbor površinskoga materijala prikazan je na T.3/sl. 13—15 (zdjele na sl. 14 i 15 su pozudano lasinjske). Među površinskim materijalom pronašlo se i nekoliko ručkica sa širokim žljebljenim urezima, kao u nižim slojevima sondi, ali se u nižim slojevima nije naišlo niti na jedan primjerak tipično lasinjske keramike.

Sonda I u vertikalno-stratigrafskom smislu dala je slijedeće rezultate: od 0 do oko 25 cm nalazi se sloj recentnog humusa koji je preoravan; od oko 25 cm do oko 170 cm na JZ profilu, odnosno 120 cm na SI profilu, odnosno do oko 100 cm na SZ profilu i oko 160 cm na JI profilu nalazi se kulturni sloj koji sačinjava sivo-smeđa zemlja s nalazima keramike, izgorenoga maza i ugljena; ispod ovoga sloja svugdje dolazi sloj sa smeđe-crvenkastim tankim prosljovima. Sonda II imala je slijedeću vertikalno-stratigrafsku situaciju: od 0 do oko 25 cm je sloj recentnoga sivog humusa (na ist. i sjev. profilu on se spušta do oko 35 cm); ispod toga sloja pojavljuje se kulturni sloj koji sačinjava tvrda sivo-smeđa zemlja s nalazima keramike, ugljena i crvenoga izgorenog maza, sve do dubine oko 100 cm (JZ profil), oko 130 cm (SI profil), oko 88 cm (SZ profil), odnosno 96 cm (JI profil); ispod toga sloja nalazi se sloj žutoga pijeska s tankim prosljovima smeđe-crvenoga pijeska. Kontrolni rov dubine od 210 cm dao je samo žuti pijesak.

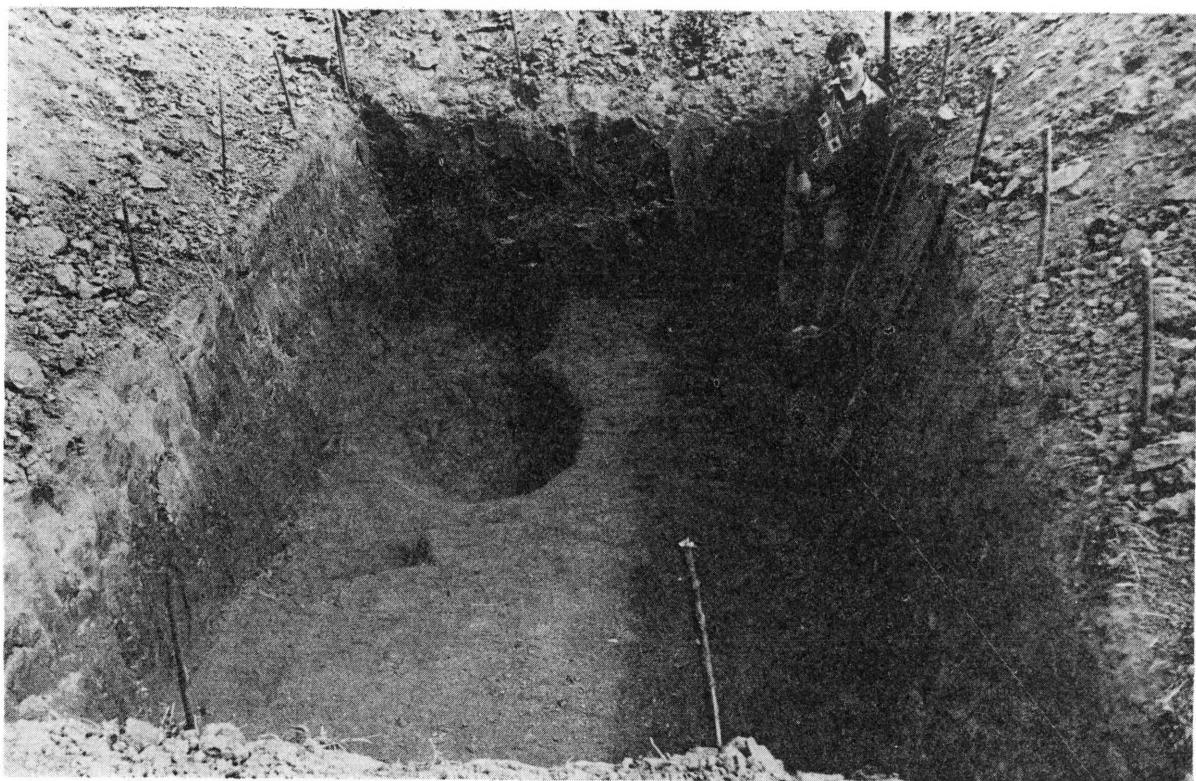
U sondi I, na dubini od oko 80 cm od tla, uočeni su u horizontalnom planu ostaci jedne elipsaste jame (?), većega promjera 70 cm, a manjega promjera 65 cm, čije dno je bilo na 122 cm (kv.C4/5). Jama se ocrtavala tamnijom sivom zemljom, od one koja je bila oko nje. Na istoj dubini (kv.B/C-2) nalazili su se ostaci tankog ognjišta koje se jasno ocrtavalo i sadržavalo crvenu izgorenu zemlju, keramiku i ugljen (Sl. 2), te početak neke jame (kv.A/B-1), čije dno završava na 130 cm. Kada smo ispraznili navedena mjesta i sondu snizili

Slika 1. Seče kod Koprivničkih Bregi 1979.:
Pogled na lokalitet

Slika 2. Seče kod Koprivničkih Bregi 1979.:
Ognjište u sondi I.

**Slika 3. Seče kod Koprivničkih Bregi 1979.:
Sonda I., jama dubine 120 cm**

na oko 120 cm od tla, u sloju žutoga pijeska ocrtavali su se sasvim jasni obrisi jame koja je imala nekoliko različito dubokih prostora (kv. B/C-1 do 3, Sl. 3). Najdublji dio završava na dubini od 170 cm, nešto plići na 147 cm, a najplići dio na 134 cm. S obzirom na različite dubine i nastavak jame izvan sonde I, možemo pretpostaviti da se radi o zemunici. Nije stratigrafski sasvim jasna ni situacija s ognjištem iznad ovih jama, premda postoji mogućnost više stambenih nivoa. Valja naglasiti da profili, izuzev izdvojenoga recentnog sloja, pokazuju da se radi o cjelovitom kulturnom sloju u obje sonde. Nastavak iskapanja i otvaranje većih površina, dat će sigurniji oslonac za interpretaciju stratigrafije.

Materijal s iskapanja

Prvi puta nalaze sa Seča objavila je 1976. Sonja Kolar-Sušanj, tadašnji arheolog MGK.⁶ Uočila je miješanje neolitskog (sopotskog) i možda eneolitskog (lasinjskog) materijala, a navodi i nalaze sive latenske keramike koju datira u 1. st. p.n.e Pregledom materijala nije uočena karakteristična keltska keramika, osim jednoga ulomka sa zadebljanim rubom koji je pronađen na površini u veljači 1979. godine. S. Kolar-Sušanj točno je opredijelila i kasno-srednjovjekovne nalaze u vrijeme između 14. i 16. st.⁷ Godine 1978. izdvojio sam mali dio nalaza kao neolitski, s napomenom da se možda radi o klasičnoj sopotskoj kulturi. Tom prili-

kom publiciran je i ulomak s urezanim trakama, u kojima se nalaze kapljicašti ubodi.⁸

Kao što je već naprijed spomenuto, u sloju recentnog humusa (25–30 cm dubine) nalaze se izmiješani kasnosrednjovjekovni, lasinjski i ponegdje nalazi kao u dubljim slojevima sonde. Bez obzira što je kulturni sloj ispod toga možda, djelomice, gorio i što nisu sačuvani pravi stambeni objekti (osim dna tih objekata u sondi I), nalaze ispod recentnog humusa možemo, doduše s oprezom, tretirati kao cjelinu, jer nam to dopuštaju i vertikalno-stratigrafski podaci.

Među kremenim materijalom gotovo su isključivi nožići (T.1/sl. 11 i 12, T.3/sl. 11). Izgorjeni ulomci kućnoga maza ponegdje pokazuju profilaciju od otisaka šiblja ili tanjih greda. U jednome izgorenom komadu maza lijepo se vide tragovi slame, što je očiti znak bavljenja zemljoradnjom. Brojni su keramički nalazi. Gruba keramika je svijetlo-crvene, crveno-smeđe i sivkaste boje, s primjesama jako usitnjenoga kamena i pijeska. Pretežno je neukrašena, no ponekad se na njoj nalaze plastične aplikacije, tj. različiti naljepci (T.1/sl. 6 i 14, T.3/sl. 8). Od prepoznatljivih oblika grube keramike mogu se spomenuti lonci i vrčevi s drškama (T.3/sl. 1, T.2/sl. 5 i 7), široke kupe (T.2/sl. 13), jedna čašica — dječja igračka (T.1/sl. 9), itd.

Fina keramika pretežno je crna, siva ili smeđa, no nailazi se i na izrazito finu crvenu keramiku (T.1/sl. 2). Faktura fine keramike mnogo je pročišćenija nego kod grube, ali se i kod nje u glini nalaze primjese pijeska. Od prepoznatljivih oblika zastupljeni su slijedeći: zdjele zaobljene profilacije; zdjele bikonične profilacije (T.1/3, 7 i 13; T.2/9; T.3/6, 10 i 12); zdjele s uvučenim obodom (T.3/sl. 9); kupe (T./sl. 5); šuplje, široke i uska noge od kupa na nozi (T.2/sl. 2; T.3/sl. 2); bikonični lončić s drškom koja spaja prijelom posude sa zaravnjenim obodom (T.1/sl. 1); bikonični lonac kojemu drška ide od prijeloma posude gore (T.1/sl. 8).

Prijelazna keramika nije zastupljena s mnogo primjeraka, no ipak se može izdvojiti. Obično je oker, smeđe ili sive boje, a u fakturi uz pijesak sadrži kao primjesu i vrlo usitnjeni kamen, ali u manjim količinama no gruba keramika. Kod izrazito finog posuđa dvo-bojna jezgra u presjeku posuđa je rjeđa, a kod prijelaznoga češća. Prepoznatljivih oblika je malo: terine (T.2/sl. 1), vjerojatno vrčiči ili lončići (T.1/sl. 4), lonci.

Ukrašavanje urezivanjem, žigosanjem i žljebljenjem, postoji samo na finoj i prijelaznoj keramici. Od brojnih lončića ili vrčiča s drškom, postoji veliki broj drški koje su ukrašene okomito žljebljenim linijama (T.1/sl. 1 i 4; T.3/sl. 3, 5, 7). Jedna drška u traci, koju tvore dvije okomite linije, ima kapljicašte zarez (T.1/sl. 4). Neke drške nisu ukrašene (T.2/sl. 7 i 11), a na nekima postoje plastične aplikacije (T.1/sl. 14), odnosno okrugle rovašene jamice uz okomitu liniju (T.1/sl. 1). Na jednoj dršci postoji kombinacija četvrtastog i kapljicaštog žigosanja.

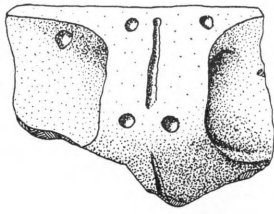
Po materijalu, koji nam je dostupan, vidi se da u ornamentalnom sustavu pretežu vertikalne žljebljene linije (od 1 do 4), koje su na zdjelama smještene odmah ispod ruba, a uz koje ponekad nalazimo rovašene jamice, također u okomitom nizu od dvije jamice. Zastupljen je i križasti ornament (koji može biti i dio nekoga metopasto razdijeljenoga motiva), uz koji su jamice poredane vodoravno (T.3/sl. 4), te žljebljene valovnice (T.1/sl. 2), cik-cak ornament (T.2/sl. 3), te dio nekoga ornamenta koji nije jasan (T.2/sl. 4). Sve žljebljene linije su u pravilu široke i plitke (T.1 sl. 1 — 4, 13; T.2/sl. 3, 9, 12; T.3/sl. 3 — 5), a tek ponegdje pri krajevima stanjuju se u crtu, ili su obično urezane crte (T.2/sl. 4, 9; T.3/sl. 7 i 10). Trokutasto žigosanje također je zastupljeno (T.1/sl. 10; T.2/sl. 1). Posebno je zanimljiva terina na T.2/sl. 1: od ruba se nižu žigosani mali trokutovi u vertikalnom slijedu, tvoreći 6 linija, a sa svake strane te »trake« stoji stilizirani prikaz koji podsjeća na pticu. Plastično ukrašavanje svedeno je na bradavičaste i okrugle aplikacije (T.1/sl. 6 i 14; T.3/sl. 8), te na stilizirani zoomorfni lik na rubu jedne kupe (T.1/sl. 5).

Komparativna analiza materijala

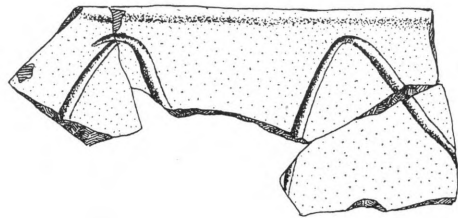
Pri kronološkom i kulturnom vrednovanju materijala sa Seča, potrebno je uzeti u razmatranje, prije svega, odnos prema sopotskoj kulturi. Od oblika, koji se javljaju i u sopotskoj kulturi i na Sečama, valja navesti bikonične zdjele (T.3/sl. 6 i 12) s približnim analogijama u Bapskoj i Vinkovcima (Ervenica), tj. u slojevima koji pripadaju I-B, odnosno II. stupnju sopotske kulture,⁹ te na Sopotu, u sloju koji pripada III. stupnju.¹⁰ Rubni ulomci grubljih lonaca s drškom ispod ruba (T.2/sl. 5, T.3/sl. 1), također imaju analogije u III. stupnju.¹¹ Kupe na nozi (T.2/sl. 2, T.3/sl. 2) uobičajena su pojava u inventaru sopotske i drugih neolitskih kultura, te nećemo navoditi analogije. Sopotska kultura, međutim, ne pozna lončice poput onoga na T.1/sl. 1, te bikonične zdjele sa zaravnjenim obodom, čiji su gornji dijelovi konveksni i nagnuti unutra (T.1/sl. 3 i 13; T.2/sl. 9, T.3/10), a kada se slični oblici u sopotskoj kulturi i pojavljuju to je izuzetak. Ova kultura ne pozna ni zdjele s uvučenim obodom (T.3/sl. 9).

Kod analize oblika potrebno je osvrnuti se i na vinčansku kulturu. Ta kultura pozna u D-2 stupnju (koji vremenski odgovara kraju III. stupnja sopotske kulture), zdjele s konveksnim i prema unutra nagnutim gornjim dijelom,¹² a pozna ih čak i ranije.¹³ Bikonične zdjele s blago zaobljenim gornjim dijelom (možda T.2/sl. 8 i 10), također imaju analogije u D-2 stupnju.¹⁴ Oštro bikonične zdjele (T.3/sl. 10) uobičajena su pojava u inventaru vinčanske kulture.¹⁵

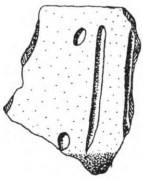
Oblici koji naviještaju nove ukuse i doba su bikonični lončić sa zaravnjenim obodom i drškom koja spaja obod s prijelomom (T.1/sl.

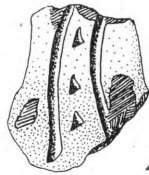
1

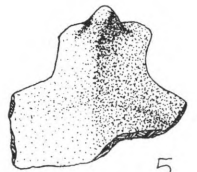
2

3

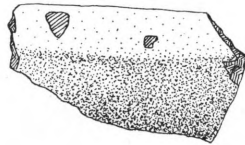
4

5

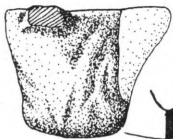
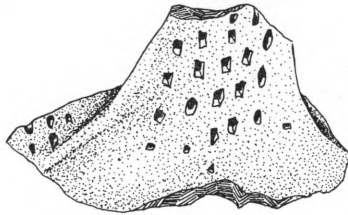

6

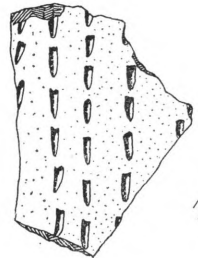

7

8

9

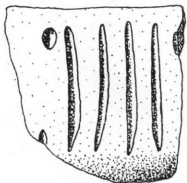
10

11

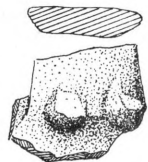

12

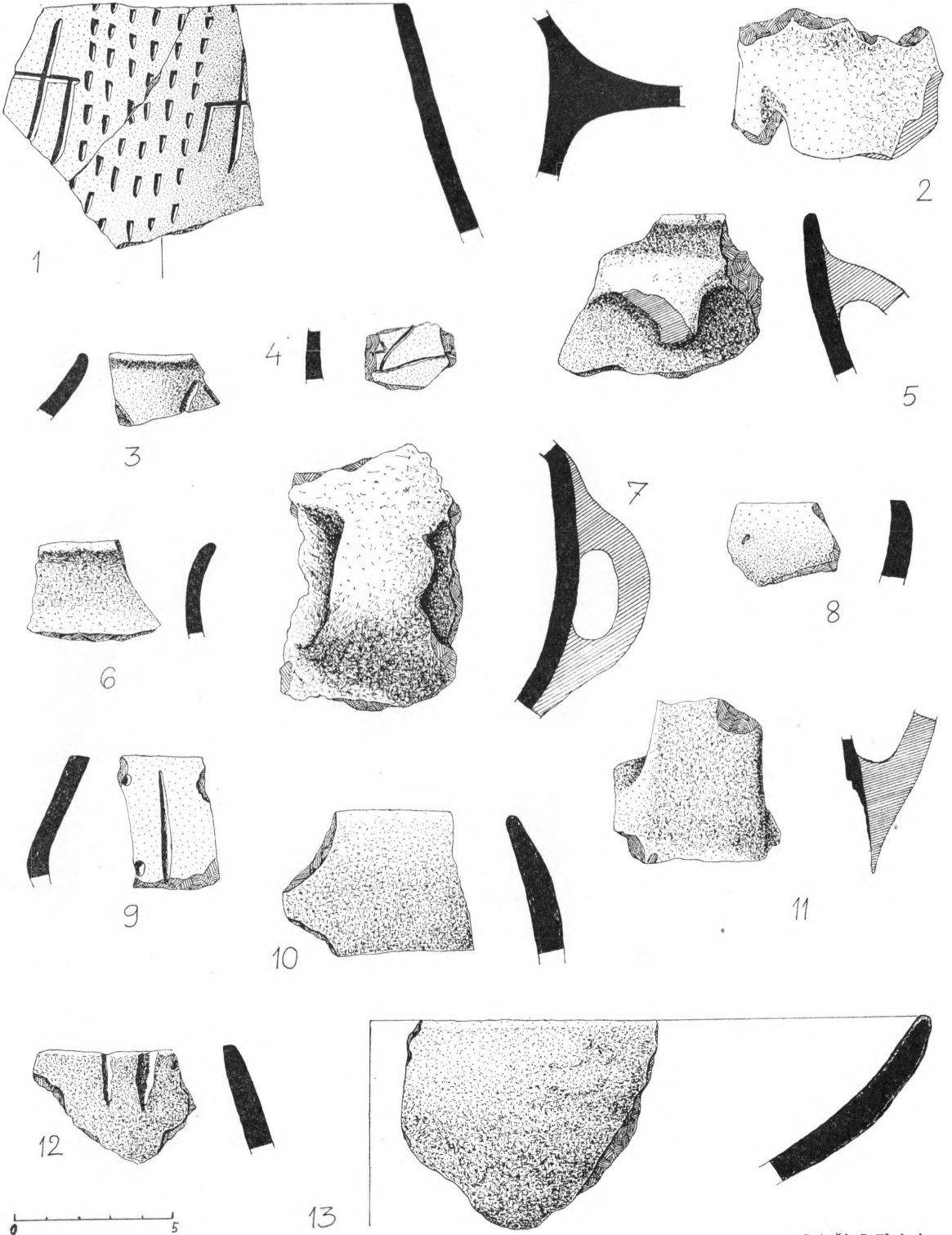

13

14

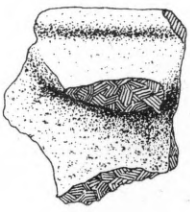
Crteži: J. Fluksi

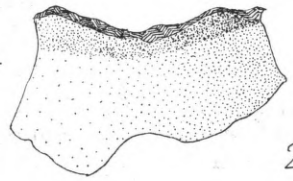
Crteži: J. Fluksi

KOPR. BRIGI - SEČE 1979

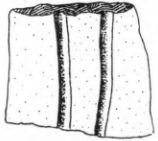
1 - 9 : SONDA I ; 10 - 13 : SONDA II

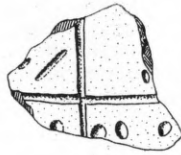
1

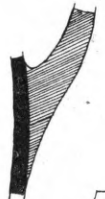
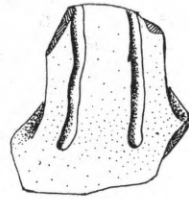
2

3

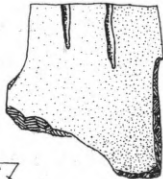
4

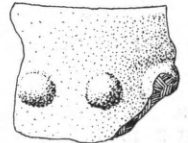
5

6

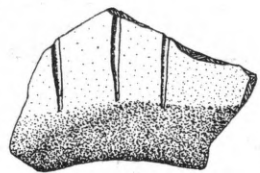
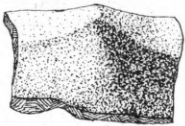
7

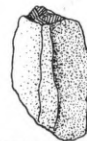
8

9

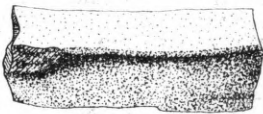
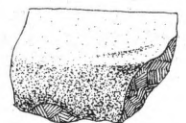
10

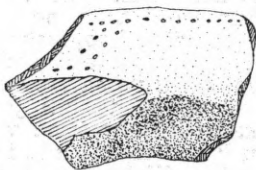
11

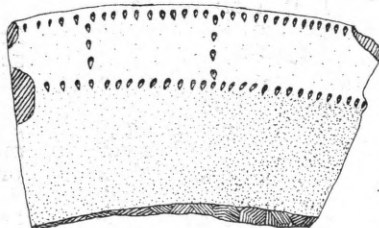
12

13

14

15

Crteži: J. Fluksi

KOPR. BREGI - SEČE 1979

1 - 12 : SONDA II ; 13 - 15 : POVRŠINSKI NALAZI

1), te zdjela s uvučenim obodom (T.3/sl. 9), kao i češće javljanje zaravnjenih oboda (T.1/1, T. 2/1, 8, 9). Ove pojave susrećemo krajem neolita na više strana: primjerice, pozna ih na istoku Jugoslavije rana faza kulture Salcutza-Bubanj (Bubanj-Hum I),¹⁶ a u Slovačkoj grupa Ludanice,¹⁷ premda lončići nisu identičnog oblika kao naš. Od eneolitskih kultura, prije svega, valja usporediti materijal lasinjske kulture, koja je rasprostranjena u sjevernoj Hrvatskoj, Bosni, Sloveniji, sjevernoj Italiji, Austriji i zapadnoj Mađarskoj.¹⁸ U njoj nalazimo dosta analogija posudama sa zaravnjenim obodom,¹⁹ kao i bikoničnim zdjelama konveksnim gornjim dijelom, koji je koso nagnut unutra,²⁰ no te zdjele su u lasinjskoj kulturi prije izuzetak nego pravilo. Pravih analogija našem lončiću (T.1/1) u lasinjskoj kulturi nemamo. Badenska kultura često upotrebljava posuđe sa zaravnjenim obodom,²¹ no drugih pravih analogija s njenim materijalom nema.

Poseban je odnos našega lokaliteta prema lokalitetu Bukvik kod Letičana (okolica Bjelovara): S. Dimitrijević podijelio je površinski materijal (zapravo nema pouzdanih podataka nije li ondje oko 1950. godine i amaterski kopano, a budući da se radi o šumi pretpostavljam da jest) na dva dijela: materijal koji pripada sopotskoj kulturi²² i materijal koji pripada lasinjskoj kulturi.²³ Čini mi se da za takvu podjelu ovoga materijala (bar u publiciranom materijalu) nema nikakvih čvrstih argumenata, budući da sopotski materijal (prisutna je i jedna probušena noga od kupe na nozi) pripada III. stupnju te kulture,²⁴ dakle najkasnijoj fazi, u kojoj dolaze i neki elementi koje će kasnije »naslijediti« i preuzeti lasinjska kultura, a tipičnih isključivo lasinjskih elemenata u svemu tome materijalu zapravo nema. Od oblika srodnih našima, u Letičanima dolaze kupe na nozi i bikonične zdjele sa zaravnjenim obodom, te konveksnim gornjim dijelom koji je nagnut unutra.

Nakon analize oblika potrebno je analizirati komparativni materijal za ornamentalni sustav. Ponovno, najprije, moramo obratiti pažnju na keramički materijal sopotske kulture. Okomite žljebljene linije (T.1/sl. 1, 3, 4, 13; T.2/sl. 9, 12; T.3/sl. 3, 5, 10) imaju analogije u toj kulturi, premda nisu zastupljene u velikom broju.²⁵ Različite kose i prelomljene linije, žljebljene ili urezane (valovnice i cik-cak, T.1/sl. 2; T.2/sl. 3 i 4; T.3/sl. 4) imaju mnogo više analogija u toj kulturi,²⁶ kao i rovašene jamice različito raspoređene i grupirane,²⁷ koje kod nas dolaze isključivo u okomitom slijedu (T.1/sl. 1, 3, 13; T.2/sl. 10; T.3/sl. 4). I žljebljene linije i rovašene jamice u sopotskoj kulturi javljaju se kroz cijelo njeno trajanje.

U materijalu linearno-trakaste keramike na lokalitetu Bicske-Galagonyás (iskapanje 1971. godine), također, postoje približne analogije žljebljenim linijama i rovašenim jamicama,²⁸ a u inventaru te kulture u drugim krajevima također su uobičajena pojava.²⁹ Potiska kultura, premda ima sasvim drugačije koncipirane i kombinirane motive, pozna žljebljene lini-

je, rovašene i žigosane jamice, kapljicaste zareze i sl., koje na posudu primjenjuje u velikom broju.³⁰

U lasinjskoj kulturi također se pojavljuju različito urezane ili žljebljene linije u snopovima, a uz njih i gusto poredane točkice,³¹ no taj način ukrašavanja sasvim je različit od onoga koje se javlja na Sečama. Slično se može reći i za odnos prema ornamentima na posuđu badenske kulture.³²

Usporedimo li najzad ornamente na materijalu iz Letičana (ponovo kao cjelinu), dolazimo do zaključka da određene sličnosti opet postoje, kao i kod oblika: u Letičanima postoje duborezne okomite linije na jednom loncu, koje odgovaraju našim žljebljenjima,³³ kao i mali žigosani trokutovi poput naših na T.1/sl. 4.³⁴

Privremeni zaključci

Teško je datirati ovu kulturnu pojavu preciznije, tim prije što se radi o materijalu dvajakih karakteristika. Naime, sasvim je očit jak utjecaj neolitske sopotske kulture, ali ostaje činjenica da u mnogim detaljima postoje i velike razlike, koje se ne mogu zanemariti. Premda postoje i dodirne točke s eneolitskom lasinjskom kulturom, ne može se ovu pojavu proglasiti regionalnim tipom lasinjske kulture, pošto manjkaju glavni karakteristični elementi za takvu atribuciju. U materijalu sa Seča također su očiti elementi vinčanske i potiske kulture.

Kasnoj sopotskoj kulturi (III. stupanj) vremenski posve odgovaraju D stupanj vinčanske kulture i mlađa faza potiske kulture.³⁵ Salkucoidni elementi u koprivnički kraj najvjerojatnije su došli posrednim putem, preko zapadne Mađarske i Čehoslovačke. U svojoj ranoj fazi (Salcutza I i djelomice II) ova kultura također vremenski kontaktira s kasno-neolitskim fazama gore nabrojanih neolitskih kultura. Na keramičkom materijalu sa Seča zaista je očit jak pečat neolitskih tradicija.

Neki elementi, koji postoje u lasinjskoj kulturi, mogli su biti preuzeti sa Seča. Čak i izrazito lasinjski ulomci među površinskim nalazima (T.3/sl. 14. i 15) imaju ranolasinjska obilježja. Materijal iz Letičana ne može se izjednačiti sa Sečama jer se tamo ipak radi o jednoj varijanti kasne sopotske kulture, ali se pomoću oba ova lokaliteta može čvršće ukazati na bar jedan dio činitelja pri tvorbi rane lasinjske kulture. Dakle, Seče imaju dio prethodnih elemenata lasinjske kulture.

Premda se ne može zanemariti jak utjecaj Sopota na keramički materijal Seča, ne može se govoriti o regionalnoj varijanti sopotske kulture, jer su razlike u nizu detalja prevelike. Seče stoje sasvim izdvojeno u nama poznatom materijalu, što ne znači da će to biti jedini materijal te vrsti. Lokalitete ovoga tipa valja, prije svega, očekivati u Podravini (možda i mađarskom dijelu), te ostalim dijelovima sjeverozapadne Hrvatske i, možda, zapadne Slavonije. Neke nejasnoće sigurno će biti riješene nastav-

komu iskapanja na ovome izuzetnom lokalitetu, no već se sada može materijalna kultura ove vrste označiti nazivom tip, grupa ili kultura SEČE. Koji će od ova tri izraza biti upotrebljen i usvojen, ovisit će o budućim istraživanjima osvoja i drugih lokaliteta s takvim i sličnim materijalom. Također, privremeno, u skladu s današnjim stanjem istraživanja, predlažem okvirnu dataciju ove kulturne pojave prema naprijed iznesenim analogijama: to bi bilo vrijeme između 2500. i 2350. godine prije naše ere, odnosno zadnja faza neolita i možda najranija faza eneolita.

Skraćeno citirana literatura:

- S. Dimitrijević 1961.
 S. Dimitrijević, Problem neolita i eneolita u sjeverozapadnoj Jugoslaviji, Opuscula V, Zagreb 1961 (1963)
 S. Dimitrijević 1968.
 S. Dimitrijević, Sopotsko-lendjelska kultura, Monographiae archaeologicae I, Zagreb 1968 (1969)
 S. Dimitrijević 1969.
 S. Dimitrijević, Das Neolithikum in Syrmien, Slawonien und Nordwestkroatien — Einführung in den Stand der Forschung, Archaeologia Jugoslavica X, Beograd 1969 (1971)
 Z. Marković
 Z. Marković, Problem eneolita u našičkoj regiji (Prijedlog genezi i stupnjevanju lasinjske kulture), Arheološki vjesnik XXVII-1976, Ljubljana 1977.

Bilješke:

- ¹ S. Kolar, Arheološki lokaliteti u općini Koprivnica, Podravski zbornik 76, Koprivnica 1976, str. 104
² Radom je rukovodio arheolog Z. Marković, a tehnički član ekipe bio je ak. kipar J. Fluksi, obojica iz Muzeja grada Koprivnice. Teren je posjećivan od strane radnika MGK te GM Križevci, a posjetili su ga i učenici OS iz Bregi. Zahvaljujemo još jednom na suradnji učenicima OS Bregi, koji su radili na terenu, te posebno direktoruru te škole drugu Stanišiću.
³ MGK zahvaljuje drugu Prvčiću na susretljivosti i besplatnom ustupanju zemljišta za iskapanje.
⁴ I. Mažuran, Arheološko iskapanje u Našicama, Osječki zbornik V, Osijek 1956, str. 116—117
⁵ Stupanj A po mojoj razdiobi — Z. Marković, str. 52; po razdiobi S. Dimitrijevića stupnjevi I i II-A: S. Dimitrijević, Neolit u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (pregled stanja istraživanja do 1975. godine), Znanstveni skup Varaždin 1975, Zagreb 1978, bilješka 45 na str. 115.
⁶ vidi bilj. 1
⁷ n. dj. str. 112
⁸ Z. Marković, Uz problem istraživanja neolita i eneolita u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Muzejski vjesnik br. 2, Koprivnica 1979, sl. 4 na str. 38, str. 39
⁹ S. Dimitrijević 1968, Sl. 11/br. 1; T.IX/sl. 2 i 4
¹⁰ n. dj. T.XV/sl. 4
¹¹ n. dj. Sl. 15/br. 8
¹² n. dj. Sl. 17/br. 2
¹³ S. Karmanski, Neolitski lokaliteti jugozapadne Bačke, Odžaci 1968, T.XXI/sl. 1, 2a; T.XXXIX/sl. 1a i 1d, itd.
¹⁴ S. Dimitrijević 1968, Sl. 17/br. 1; S. Dimitrijević 1969, Abb.3/br. 1
¹⁵ S. Karmanski, Neolitski . . . , T.XXV/sl. 5 i 8, T.XXXIV/sl. 1, T.XXXVI/sl. 3
¹⁶ Praistorijske kulture Pomoravlja i istočne Srbije, Niš 1971, sl. 106, 152, 171
¹⁷ Slovensko v mladšej dobe kamennej, Bratislava 1970, T.XLIX/sl. 1, T.L/sl. 1
¹⁸ Z. Marković, str. 49
¹⁹ S. Dimitrijević 1961, sl. 45c, 69, 77, 85, 92, 131, itd.
²⁰ S. Dimitrijević 1961, sl. 70, 85; Z. Marković, T.6/sl. 7, T.7/sl. 1
²¹ S. Karmanski, Bakarnodobni lokaliteti jugozapadne Bačke II, Odžaci—Bačka Palanka 1970, T.XII/sl. 1, 4, 5; T.LXXI/sl. 2—5, itd.
²² S. Dimitrijević 1961, str. 18, sl. 22—29
²³ n. dj. str. 26, sl. 46—51
²⁴ S. Dimitrijević, Neolit . . . , str. 118

- ²⁵ S. Dimitrijević 1969, T.XI/sl. 3, T.XVI/sl. 5
²⁶ n. dj. T.XII/sl. 7, T.XIII/sl. 9, T.XIV/sl. 9, T.XV/sl. 1, T.XVI/sl. 4, 11, 16
²⁷ S. Dimitrijević 1968, Sl. 11/br. 3 i 4, T.IV/sl. 8, T.VI/sl. 8 i 9, T.VIII/sl. 5, T.XV/sl. 1; S. Dimitrijević 1969, T.XVI/sl. 1, 2, 4, 7, 15; T.XVII/sl. 7
²⁸ J. Makkay, Excavations at Bicske, I. The early Neolithic — The earliest Linear Band Ceramic, Alba Regia XVI, Székesfehérvár 1978, Pl. XVII/sl. 7—10, 12; Pl. XIII/sl. 1 i 2, Pl. VI/sl. 1—4
²⁹ Slovensko . . . , T.VIII/sl. 2, 5, 6; T.X. T.X, itd.
³⁰ J. Banner, Das Tisza-Maros-Körös Gebiet bis zur Entwicklung der Bronzezeit, Szeged 1942, T.LXXV-LXXVIII, itd.
³¹ S. Dimitrijević 1961, T.XV-XVI itd.; J. Korošec, Dru-lovka, Zbornik Filozofske fakultete III/4, Ljubljana 1960, T.11/sl. 3, T.22/sl. 9, T.25/sl. 6, T.26/sl. 5
³² S. Karmanski, Bakarnodobni . . . , T.V-VII, T.XXXIX, T.LXXIII, itd.
³³ S. Dimitrijević 1961, sl. 24
³⁴ n. dj. sl. 48 i 50
³⁵ S. Dimitrijević, Neolit . . . , Sl. 12 — Kronološka ta-bela